

Pavadinimas: Stilizacijos (archaizacijos, šnekamosios kalbos, tarmės, žargono stilizacijos) atvejai.
Dalykas: Lenkų tautinės mažumos gimtoji kalba ir literatūra
Klasė: IV gimnazijos
<p>Pasiekimų sritis: žr. pasiekimų raida:</p> <p>Kalbėjimas, klausymas ir sąveika Samprotauja apie tekste keliamų problemų, sprendimo būdų ir išvadų pagrįstumą. Vertina teksto turinį, faktų ir (ar) nuomonės daroma įtaką. Paaiškina, kaip kalbinės raiškos priemonės veikia kito žmogaus ir visuomenės nuomones, jų vertybines nuostatas (A1.2.3).</p> <p>Skaitymas ir teksto supratimas Aptaria teksto stilių ir kitus kalbinės raiškos elementus, jų funkcijas. Atpažįsta ir aptaria įvairių tekstų žanrų ypatumus; nagrinėja konkrečių pranešimų funkcijas pagal nurodytus kriterijus. Paaiškina, kaip kalbinės raiškos priemonės veikia kito žmogaus ir visuomenės nuomones ir vertybines nuostatas. Sieja, palygina, apibendrina ir kritiškai vertina skirtingos raiškos informacijos fragmentus (B2.1.3). Pasirinktuose šaltiniuose randa, atrenka ir vertina informaciją, reikalingą konkrečiai problemai spręsti. Palygina, sistemina ir apibendrina informaciją iš kelių skirtingų šaltinių (B3.1.3).</p> <p>Rašymas ir teksto kūrimas Dažniausiai tikslingai pasirenka ir taiko sakytinio ir rašytinio teksto kūrimo ir tobulinimo strategijas. Naudojasi įvairiais šaltiniais plėtodamas temą ir argumentuodamas teiginius. Redaguodamas tekstus taiko sukauptas kalbos žinias, daugeliu atvejų naudojasi įvairiais informacijos šaltiniais. Saugodamas autorių teises daugeliu atvejų nurodo perteikiamos informacijos ir vaizdinės medžiagos šaltinį (C3.1.3).</p> <p>Kalbos pažinimas Paaiškina bendrinės kalbos sąvoką. Aptaria lenkų kalbos arealinę ir socialinę diferenciaciją, remdamasis pavyzdžiais. Nurodo regioninio varianto vartojimo sritis, įvardija ir aptaria jo ypatumus, pateikia pavyzdžių. Atpažįsta ir aptaria ankstesnių epochų tekstų kalbinius ypatumus, paaiškina archaizmo sampratą, pateikia pavyzdžių. Randa tekste ir aptaria ryškius kalbinės stilizacijos atvejus, paaiškina jų taikymo tikslumą (D3.2.3). Taiko kalbos žinių kaupimo iš įvairių šaltinių, jų sisteminimo ir vartojimo strategijas. Atlieka tiriamuosius darbus: kelia nesudėtingus probleminius klausimus, tyrinėja ir analizuoja kalbos reiškinius, daro išvadas ir apibendrina (D4.1.3). Tikslingai naudojasi įvairiais spausdintiniais ir skaitmeniniais kalbos žodynais, kitais šaltiniais ir mokymosi priemonėmis (D4.2.3).</p> <p>Literatūros ir kultūros pažinimas Skaito ir aptaria kūrinių remdamasis literatūros raidos žiniomis, išvelgia bruožus, būdingus epochai, kurioje kūrinys atsirado (pvz., problematiką, stilių ar kalbą, tradicijas). Nurodytais aspektais aptaria rašytojų (iš privalomų kūrinių sąrašo) kūrybos vertę literatūros istorijos kontekste. Pasirenka kūrinių atsižvelgdamas į tematiką, žanrą, autorių ir problematiką (E1.1.3). Analizuoja, interpretuoja, lygina ir vertina lyrikos, epikos ir dramos kūrinius, remdamasis literatūros teorija, kontekstų (pvz., socialinio, istorinio, biografinio, filosofinio) išmanymu ir savo (kaip skaitytojo ir kultūros vartotojo) patirtimi. Paaiškina, kaip interpretacija priklauso nuo pasirinkto analizės aspekto, skaitytojo literatūrinės ir gyvenimo patirties. Analizuoja ir vertina grožinio kūrinio kalbinę raišką ir paaiškina jos funkciją kūrinyje. Atpažįsta ir aptaria grožiniuose kūriniuose kalbinės stilizacijos tipus (E2.1.3).</p>
Mokymo(si) turinio tema:

<p>Kalbos atmainų ir tekstų įvairovė. Mokomasi nurodyti tekste ir aptarti kalbinės stilizacijos (archaizacijos, šnekamosios kalbos, tarmės, žargono stilizacijos) atvejus.</p> <p>Grožinio teksto analizė, interpretacija, kontekstai ir vertinimas. Analizuojant ir interpretuojant kūrinį remiamasi anksčiau įgytų literatūros teorijos ir literatūros raidos išmanymu ir savo (kaip skaitytojo ir kultūros vartotojo) patirtimi.[...] Mokomasi atpažinti modernaus kūrinio ypatumus, lyginti jį su klasikinių kūrinių bruožais.</p> <p>Vertinimas. Literatūros kūriniai vertinami ir lyginami įvairiais aspektais, panaudojant analizės ir interpretacijos išvadas. Mokomasi apibūdinti kūrinio estetinius bruožus. [...]Mokomasi vertinti novatoriškų sprendimų, naujų formų naudojimo pagrįstumą, vertinti kūrinius meninės vertės aspektu. Mokomasi vertinti XX–XXI a. literatūros kūrinių ir kitų kultūros tekstų įtaką šiuolaikinei visuomenei.</p>
<p>Ilgalaikio plano dalis (nurodoma kokios temos/-ų prieš tai buvo mokomasi) Kalbos atmainų įvairovė</p>
<p>Valandų skaičius nurodytas ilgalaikiame plane: 24 val.</p>
<p>Mokymosi uždaviniai (pamatuojami) ir vertinimo kriterijai: Dirbdami su tekstais vartos kalbos ir kalbotyros terminus, literatūros kūriniuose atpažins kalbinės stilizacijos tipus, aptars tarmės, šnekamosios kalbos, žargono elementų panaudojimo priežastis ir tikslingumą. Skaitydami tekstą, nurodys leksinių, gramatinių, stilistinių, sakinio sandaros konstrukcijų elementus, būdingus atitinkamam stilizacijos tipui. Kels probleminius klausimus, kūrybiškai atliks tyrimus ir analizuos kalbos reiškinius, tinkamai darys išvadas ir apibendrins. Tikslingai naudosis įvairiais spausdintiniais ir skaitmeniniais žodynais, šaltiniais ir mokymo priemonėmis.</p>
<p>Galimi mokymo(si) metodai, siūloma veikla: Įtraukianti paskaita, individualus darbas, teksto analizė, rezultatų pristatymas ir diskusija, refleksija. Tiriamasis darbas.</p>
<p>Mokymui(si) skirtas turinys, pateikiamas tekstu, vaizdu, su nuorodomis ir pan. (Žr. Turinys. Pirmą-antrą pamoką: Rodzaje stylizacji językowej w wybranych utworach literatury współczesnej)</p>
<p>Užduotys, skirtos pasiekti mokymosi uždavinių: užduočių rinkinys (formuojamasis vertinimas, vertinimas taškais, vertinimas pažymiu pagal instrukciją).</p>
<p>Užduotys, skirtos vertinimui ir įsivertinimui (vertinimo instrukciją rengti pagal priedus): klausimai įsivertinimui:</p> <ul style="list-style-type: none"> • apibūdina kalbos stilizacijos reikšmę; • atpažįsta tekste kalbinės stilizacijos reiškinį ir jo tipus, nusako jų funkcijas; • nurodo tekste ir aptaria tarmės, šnekamosios kalbos, mitologizacijos ir kitų kalbinės stilizacijos elementų panaudojimo priežastis ir tikslingumą. • paaiškina, kaip kalbinės raiškos priemonės veikia kito žmogaus ir visuomenės nuomones ir vertybines nuostatas.
<p>Namų darbai (jei reikia, nurodykite, kokius namų darbus mokiniai turėtų atlikti): namų darbas (Priedas E1)</p>
<p>Siūloma papildoma medžiaga / literatūra / skaitmeninės mokymo priemonės: Cisowska Beata, <i>Magiczny realizm Prawieku</i>, Prieiga: http://dlibra.bg.ajd.czest.pl:8080/Content/1350/Filologia%20polska_11-5.pdf (žiūrėta: 2024-08-21).</p>

Dubisz Stanisław, *O stylizacji językowej*. Prieiga: file:///C:/Users/Fujitsu/Desktop/Stylizacja/Jezyk_Artystyczny-r1996-t10-s11-23.pdf (žiūrėta: 2024-08-11).

Fitas Adam, *Patriota pejzažu*, Lublin 2019.

Karaś Halina, *Przykłady stylizacji gwarowej w wybranych utworach literackich*. Prieiga: <http://www.dialektologia.uw.edu.pl/index.php?l1=podstawy-dialektologii&l2=przyklady-stylizacji-mwr> (žiūrėta: 2024-08-21).

Nakielska-Kowalska Anna, Karta pracy *Czas młynka Misi*. Prieiga: https://moen.edu.bydgoszcz.pl/assets/moen/pages/download/zal_00022289_01_015.pdf (žiūrėta: 2024-08-23).

Platforma internetowa *Ninateka*. Prieiga: [Hańba! | FINA na ucho, oglądaj na Ninateka](#) (žiūrėta: 2024-08-20).

Olczak Jarosław, *Rodzaje i funkcje stylizacji*. Prieiga: <https://lkh.zsz-ozorkow.org/jezyk-polski/22-swiadomosc-jezyka-rodzaje-i-funkcje-stylizacji> (žiūrėta: 2024-08-21).

Sadłowska Joanna, Kanowska Katarzyna, *Matura. Język polski*,

Sieranc Iza, *Język polski, repetytorium maturzysty*, Warszawa 2020.

Słownik języka polskiego PWN. Prieiga: <https://sjp.pwn.pl/slowniki/> (žiūrėta: 2024-08-21).

Zahaczewska I., *Czelendźuj kejsa*”, czyli kilka uwag o języku korporacji. Prieiga: https://www.ur.edu.pl/files/ur/import/private/77/IPID/czasopisma/slowo/slowo_9/15_.pdf (žiūrėta: 2024-08-21).

Zdunkiewicz-Jedynak D., *Ćwiczenia ze stylistyki*, Warszawa 2012.

Reikalingi materialiniai ir technologiniai ištekliai: Lenkų kalbos žodynai, prieiga prie interneto ir kompiuterio, projektorius, ekranas/interaktyvi lenta.

Pateikta konkreți medžiaga, kurią galima naudoti pamokoje (užduočių lapai, veiklių planai): užduočių lapas, veiklių planas

Turinys

Mokymui(si) skirtos veiklos	5
Załącznik A1	7
Załącznik A2	8
Załącznik B1	9
Załącznik B2	11
Załącznik C1	12
Załącznik C2	15
Załącznik D1	16
Załącznik D2	18
Załącznik D3	19
Załącznik E1	20
Załącznik E2	21

Mokymui(si) skirtos veiklos

Klasa IV, LEKCJA 1-2

Temat: Rodzaje i funkcje stylizacji w wybranych utworach literatury współczesnej

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel zaprasza uczniów do obejrzenia fragmentu koncertu zespołu muzycznego „Hańba!”, nagranie którego znajduje się na platformie internetowej Ninateka. Zadanie polega na wprowadzeniu uczniów w temat **stylizacji językowej** poprzez pokazanie zjawiska stylizacji w różnych dziedzinach i tekstach kultury. Nauczyciel włącza nagranie utworu „Figa z makiem”, przegląd od 8:55–11:13 min i prosi uczniów, by po wysłuchaniu dokonali analizy materiału i odpowiedzieli na trzy pytania. (Załącznik A1)
2. Uczniowie odpowiadają na 3 pytania, po czym dzielą się odpowiedziami. Nauczyciel podsumowuje i krótko prezentuje genezę założenia zespołu i repertuaru zbuntowanej orkiestry podwórkowej, gdzie wybrzmie określenie **orkiestry stylizowanej** na przedwojenną kapelę z krakowskiego Podgórza z 1931r., chodzi o zaakcentowanie **zjawiska stylizacji** w różnych dziedzinach sztuki. (Załącznik A2)
3. Nauczyciel wyświetla i odczytuje temat lekcji: „Rodzaje i funkcje stylizacji w wybranych utworach literatury współczesnej” oraz cele dwóch zajęć lekcyjnych.

Cele operacyjne.

Uczeń:

- rozumie zjawisko stylizacji;
- nazywa zjawiska językowe typowe dla gwary, dialektów, żargonu środowiskowego;
- analizuje funkcje różnych odmian stylizacji w wybranych tekstach kultury.
- wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;
- rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego, za pomocą których autor wypowiedzi osiąga zamierzony cel.

Faza realizacyjna:

4. Nauczyciel inicjuje dyskusję odwołując się do tytułu piosenki „Figa z makiem”, słuchanej na początku lekcji, podaje znaczenie i pochodzenie gestu i frazeologizmu według *Słownika języka polskiego*, by zwrócić uwagę na ich funkcję w tekstach kultury.
5. Uczniowie tworzą notatkę na podstawie analizowanego materiału pokazowego, teorii podanej przez nauczyciela, wykonują ćwiczenie z frazeologizmami, po czym następuje prezentacja wyników i refleksja. Sformułowanie wniosku o funkcji typowych zjawisk językowych zachodzących w stylizacji biblijnej i kolokwializacji. (Załącznik B1/B2)
6. Nauczyciel po kolei wyświetla na tablicy definicje stylizacji, wspólnie z uczniami analizuje, podaje przykłady. Wskazuje na typowe cechy i różnice między stylizacją środowiskową, dialektyzacją i kolokwializacją w utworach literackich. (Załącznik C1/ C2)
7. Uczniowie samodzielnie dokonują analizy fragmentów powieści Józefa Mackiewicza *Droga donikąd*, fragmentu *Pamiętnika z powstania warszawskiego* Mirona Białoszewskiego. Na forum klasy prezentują wyniki wykonywanych ćwiczeń, podają i komentują przykłady dotyczące różnych poziomów języka: wymowy (fonetyki), odmiany

wyrazów (fleksji), słownictwa (leksyki), budowy składniowej i frazeologii. Uczniowie dzielą się odpowiedziami, uzupełniają notatki i wnioski. (Załącznik C1/C2)

8. Literatura była i zostanie próbą ocalenia wartości ogólnoludzkich, zarysowuje również intelektualny i artystyczny obraz epoki. Kolejnym więc krokiem jest prezentacja nowatorskich technik pisarskich w utworach literatury współczesnej. Warto pokazać uczniom przykłady stylizacji literackiej, która stanowi pewną grę. Nauczyciel zapoznaje z cechami odmian nietypowych w stylizacji literackiej (parodia, pastisz, groteska, trawestacja). Ponadto w literaturze współczesnej wyróżnia stylizację mityczną. (Załącznik D1)
9. Nauczyciel rozdaje karty pracy z fragmentem powieści O.Tokarczuk *Prawiek i inne czasy*. Karta pracy może być oceniona wg punktów proponowanych w ocenie karty pracy. (Załącznik D2) Prezentacja wykonanych zadań. Nauczyciel ocenia pracę uczniów. (Załącznik D3)

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel zadaje pracę domową na ocenę (Załączniki E1/E2).
2. Uczniowie wykonują ćwiczenie interaktywne na platformie LearningApps, utrwalają wiedzę, rozpoznają rodzaje stylizacji na podstawie przytoczonych fragmentów z utworów literackich. Sprawdzają wynik odpowiedzi, oceniają siebie. Dostęp: <https://learningapps.org/watch?v=p5zws0uw320>
3. Nauczyciel ponownie odczytuje temat i cele lekcji. Inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Natomiast uczniowie samodzielnie oceniają siebie według kryteriów i zaznaczają poziom, który osiągnęli.

Kryteria sukcesu	Wspaniale	Średnio	Miernie	Komentarz (dlaczego?)
Potrafię zdefiniować pojęcie „stylizacja językowa”.				
Wymienię cechy typowe dla gwary środowiskowej, dialektyzacji, kolokwializacji, archaizacji i mityzacji.				
Potrafię wskazać w tekstach literackich środki wyrazu artystycznego i określić ich funkcje.				
Rozpoznaję przykłady stylizacji dotyczące różnych poziomów języka: fonetyczne, fleksyjne, leksykalne, składniowe, frazeologiczne.				

Załącznik A1

Karta pracy dla ucznia

Polecenie: Obejrzyj występ zespołu „Hańba!”. Odpowiedz na pytania:

1. Zapisz szczegóły wyglądu każdego członka zespołu. O czym, według ciebie, świadczy taki wizerunek?
2. Zwróć uwagę na instrumenty wykonawców, podaj ich nazwy. Jak uważasz, są to popularne instrumenty wśród znanych ci współczesnych wykonawców czy zespołów muzycznych?
3. Wsłuchaj się w tekst piosenki, czego dotyczy treść utworu, wynotuj przykłady wskazujące na odmianę językową tekstu.

Elementy stroju	Np. Komentarz:
Instrumenty	Np. Komentarz:
Fragmenty tekstu piosenki	Np. Komentarz:

Załącznik A2
Karta odpowiedzi

Elementy stroju	Np. kamizelka, podwórkowa czapka z daszkiem, koszulka męska (element bielizny), koszula z podwiniętymi rękawami, bokobrody, zarost itp. Komentarz: Wygląd niedbały, charakterystyczny nieformalnej młodzieży, urwisów, podwórkowej kapeli z okresu przedwojennego.
Instrumenty	Np. akordeon, bęben, tuba (trąba), klarnet, banjo, talerze perkusyjne itp. Komentarz: Instrumenty i melodia nawiązują do muzyki folkowej, zespół prezentuje się jak orkiestra czy kapela ludowa.
Fragmety tekstu piosenki	Np. <i>figa z makiem, złodzieje, kapusie, zbrodniarze, kler, z prawem są na bakier itd.</i> Komentarz: Tekst jest przykładem odmiany potocznej, niedbałej, wulgarnej, żargonu środowiskowego.

Dodatkowy komentarz nauczyciela

Zbuntowana Orkiestra Podwórkowa „Hańba!” jest muzyczno-literacką fikcją udowadniającą, że punk rock powstał w burzliwych czasach II Rzeczypospolitej. W 1931 roku na krakowskim Podgórzu powstała orkiestra podwórkowa. Nie była to jednak kolejna zwykła kapela, lecz orkiestra zbuntowana, śpiewem i muzyką piętnująca nieprawość, gwałt i zło otaczającego ich świata przełomu lat 30. i 40. XX wieku słowami międzywojennych poetów, zarówno tych dobrze (Tuwim, Broniewski), jak i mniej znanych (Szymański, Ginczanka, Szenwald i in.).

Stylizacja na przedwojenną kapelę i odwołania do poezji tamtego okresu mogłyby sugerować, że to zespół dla wtajemniczonych. Jest zupełnie inaczej. *Hańba!* była najpierw sensacją Nowej Tradycji, później OFF Festivalu. Co więcej, spotkała się też z bardzo ciepłym przyjęciem podczas koncertów w Stanach Zjednoczonych czy Katalonii i w Europie.

Dostęp: <http://hanba1926.pl/muzyka.html>

Załącznik B1

Material dla nauczyciela

Definicja hasła stylizacja:

1. «stylistyczne opracowanie tekstu» 2. «celowe wprowadzenie do utworu literackiego lub dzieła sztuki cech określonego stylu» 3. «w plastyce: przekształcenie formy przedstawionych postaci lub przedmiotów dla podkreślenia walorów dekoracyjnych» 4. «zestawienie różnych elementów tak, aby tworzyły całość jednorodną stylistycznie»

źródło: sjp.pl

Jakie jest pochodzenie zwrotu *figa z makiem*?

Zwrot ten pochodzi od gestu, w którym nadawca umieszcza kciuk między palcem wskazującym i środkowym tej samej dłoni i z ręką ugiętą w łokciu demonstruje go słuchaczowi na znak, że odmawia mu czegoś lub ocenia jego szanse na osiągnięcie czegoś jako znikome. Gest ten ma wydźwięk szyderczy, a czasem tylko żartobliwy. Znany był już starożytnym Rzymianom. Z gestem związane są zwroty *pokazać komuś figę, zobaczyć figę, A figę!* [...] zwrot *figa z makiem* rozwinięty został następnie do rymowanki *figa z makiem, z pasternakiem* (albo na odwrót: *mak i pasternak* pojawiły się jednocześnie dla rymu, a *figa z makiem* powstała później w efekcie skrócenia).

źródło: sjp.pl

Stosowanie **związków frazeologicznych** w codziennym języku oraz języku literackim sprawia, że cała wypowiedź staje się bardziej obrazowa i sugestywna. W literaturze często pełnią funkcję środków stylizacji, ze względu na swe pochodzenie, literackie bądź historyczne, frazeologizmy nadają językowi specyficznego charakteru, patetycznego, żartobliwego, ironicznego, a nawet rubasznego. Jeżeli użyjemy ich odpowiednio, będą zharmonizowane z całością wypowiedzi, zgodne z zasadami poprawnościowymi, z pewnością przemówią do wyobraźni rozmówcy. Mogą wywołać u niego ciąg skojarzeń, zachęcić do doszukiwania się ukrytych znaczeń, łączenia faktów. Pozwalają na dokładniejsze wyrażanie myśli i oddziałują emocjonalnie na odbiorcę wypowiedzi. Świadczą o sporej wiedzy i odczytaniu danego użytkownika języka.

Stylizacja biblijna – to nadanie tekstom cech stylu biblijnego, a więc korzystanie z gatunków biblijnych (psalmu, przypowieści), metaforyki, frazeologii mającej źródła w Piśmie Świętym (oko za oko, ząb za ząb, Arka Przymierza) oraz charakterystycznej składni (przewaga zdań współrzędnie złożonych, szyk przestawny). Utwory, w których odnajdziesz stylizację biblijną: A.Mickiewicz *Księgi narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego*, E. Orzeszkowa, *Gloria victis*, poezja współczesna Cz. Miłosa, Zb. Herberta i in.

Kolokwializacja jest kształtowaniem języka wypowiedzi na styl potoczny. Zwykle polega na stosowaniu wypowiedzi zawierających wulgaryzmy i błędy językowe, posługiwaniu się skrótami myślowymi, równoważnikami zdań, urwanymi myślami. Również ona może być fragmentaryczna albo całościowa. Kolokwializacja (a szczególnie argotyzacja) jest obecnie bardzo popularnym sposobem stylizacji językowej, zwłaszcza w prozie współczesnej. Jej funkcje to: przybliżenie realiów codzienności, oddanie sposobu myślenia i mówienia

bohaterów, ich emocji, Utwory, w których odnajdziesz kolokwializację: M. Białoszewski, *Pamiętnik z powstania warszawskiego*; utwory A. Stasiuka; D. Masłowska, *Wojna polsko-ruska pod flagą białą-czerwoną*; B. Połowski, *Robczik*.

Zadanie: Dokonaj podziału frazeologizmów na te, które mogą być wykorzystane w stylizacji biblijnej, w tekstach z kolokwializacją językową oraz takie, które wskazują na pochodzenie literackie i historyczne.

Frazeologizmy pochodzące z Biblii	Frazeologizmy nawiązujące do języka potocznego	Frazeologizmy nawiązujące do historii i literatury
ciemności egipskie; rzucić perły przed wieprze; trąby jerychońskie; kraj mlekiem i miodem płynący; z pustego i Salomon nie naleje; sól ziemi;	być między młotem a kowadłem; szkoda czasu i atłasu; ciężki orzech do zgryzienia; gwizdać na wszystko; iść jak w dym; cienki Bolek, (słaby uczeń); gęsta atmosfera (nieprzyjemna sytuacja); znać się jak łyse konie.	między Scyllą a Charybdą; węzeł gordyjski; rzucić komuś rękawicę; wstępować w szranki; stać pod pręgierzem; walczyć zwiatrami.

Przykład komentarza nauczyciela do notatki bądź refleksji po wykonaniu ćwiczenia:

Współczesna polszczyzna coraz częściej wykorzystuje frazeologizmy, które dzięki swej obrazowości i plastyczności poszerzają kontekst tekstu, wzbogacając jego synonimikę. Słownictwo potoczne wykorzystuje frazeologizmy ze względu na ich metaforyczne i metonimiczne znaczenie. Frazeologizmy zaczęły stanowić dużą część zasobu leksykalnego, doskonale przekazując treść oraz uczucia i emocje, ukazują stosunek nadawcy do przedmiotu wypowiedzi, mają ukryty sens, bogatą treść komunikatu. Młodzi użytkownicy języka dokonują licznych modyfikacji jak w przypadku frazeologizmu *ciężki orzech do zgryzienia* zamiast *twardy orzech do zgryzienia*.

Załącznik B2
Karta pracy dla ucznia

Zadanie 1: Dokonaj podziału frazeologizmów na te, które mogą być wykorzystane w stylizacji biblijnej, w tekstach z kolokwializacją językową oraz takie, które wskazują na pochodzenie literackie i historyczne.

ciemności egipskie; rzucać perły przed wieprze; być między młotem a kowadłem; węzeł gordyjski; gwizdać na wszystko; iść jak w dym; między Scyllą a Charybdą; szkoda czasu i atlasu; trąby jerychońskie; kraina mlekiem i miodem płynąca; stać pod pręgierzem; ciężki orzech do zgryzienia; z pustego i Salomon nie naleje; cienki Bolek; znać się jak łyse konie; walczyć zwiatrakami; gęsta atmosfera; sól ziemi; rzucać komuś rękawicę; wstępować w szranki.

Frazeologizmy pochodzące z Biblii	Frazeologizmy nawiązujące do języka potocznego	Frazeologizmy nawiązujące do historii i literatury

Zadanie 2: Sformułuj notatkę na temat funkcji związków frazeologicznych w tekstach kultury.

.....

.....

.....

.....

Załącznik C1

Materiał dla nauczyciela

Wprowadzenie do tematu stylizacji środowiskowej, dialektyzacji i kolokwializacji w literaturze współczesnej.

Każdy region kraju ma swoje zwyczaje, stroje, a nawet język lub odrębne cechy języka. Te szczególne cechy są widoczne szczególnie w małych miejscowościach lub wsiach. Autorzy, by przybliżyć koloryt realiów rzeczywistości wprowadzają do utworu literackiego odmiany języka regionalnego.

Zazwyczaj utwór nie jest stylizowany w całości. Narrator opowiada dzieje historyczne z punktu widzenia człowieka współczesnego – i tylko wypowiedzi bohaterów są wówczas poddawane stylizacji. Narracja odbywa się zaś w literackim języku autora.

Podobnie może być z **dialektyzacją** – jeśli ktoś opisuje życie wsi „z zewnątrz”, sam może mówić ogólną polszczyzną, a tylko wypowiedzi bohaterów poddać dialektyzacji. Jest jeszcze jedna pułapka: choć utwór tak wygląda, wcale nie jest stylizacją. Taką wpadkę można sobie zafundować przy tekstach starych – na przykład Mikołaja Reja albo Jana Chryzostoma Paska. To nie są stylizacje – autorzy pisali językiem swoich czasów. Jeśli będziemy ich naśladować, to my dokonamy stylizacji – tak jak Sienkiewicz, który naśladował mowę J.Ch.Paska, zastosował zabieg **archaizacji**.

W literaturze polskiej za mistrza słowa, za mistrza dialektyzacji uznaje się Władysława Reymonta. Artyzm ten w pełni zademonstrował w *Chłopach*.

Dialektyzacja (stylizacja gwarowa)

Stylizacja na wypowiedź gwarową za pomocą elementów językowych charakterystycznych dla jakiejś **gwary** (mowa ludności wiejskiej niewielkiego terytorium) lub **dialektu** (język ludności określonego regionu kraju, różniący się od języka ogólnopolskiego). Często omawiany rodzaj stylizacji wykorzystuje się, aby scharakteryzować bohaterów. Typowe leksykalne, fleksyjne i fonetyczne gwaryzmy, dialektyzmy i regionalizmy to: *ajuści, akuratnie, dlaboga, duha, ichni, janiol, pójdzi, szniur, szpakówka, zrobia*. Dzięki nim opisywane wydarzenia, przedmioty i zjawiska zyskują koloryt lokalny.

Tekst do analizy dla uczniów

Przykład dialektyzacji (stylizacji gwarowej)

[...] mój teść [...] miał gospodarka i jeziorko dzierzawił. Niewielczeńkie takie jeziorko.[...]To pamiętam jeszcze, młodym będąc, wyjdiesz o świtaniu, spojrzysz w woda, a ona jakaśi sina [...]; a później robi się różowa... a później taka jasna, jasna; w słońcu, w południe jak monstrancja świeci... no tak. A gdzie w cieniu, tam zielona jak liść, a pod wieczór znowu inna... jednym słowem, co ja tu będę opowiadał, różna. Pod deszczem znowu robi się jak ten ołów i ciężka zda się, nieprzenikniona, woda, rozumie pan? No, a teraz weź zrobić z tego jeziora, żeby ono było i rankiem ołowiane, i o zachodzie, i o wschodzie, i na deszczu, zawsze tylko pod ten sam ołów, i będziesz wiedział, że już nigdy a nigdy nie zmieni się. To, powiedzieć prawda, ja bym przy takim jeziorze mieszkać nie chciał, niechby w nim ryby, choć rękami czerp!

J.Mackiewicz, *Droga donikąd*

Przykłady odpowiedzi:

Przykład dialektyzacji (stylizacji gwarowej)

- a) Leksykalne elementy gwarowe: *niewielczeńkie, jakaści sina, robi się różowa i in.* Błędy fleksyjne i fonetyczne: *miał gospodarka, spojrzysz w woda, powiedzieć prawda i in.* Składniowe błędy języka gwarowego – to szyk przestawny, wyliczanie, wtrącenia, zdrobnienia, opowiada szeroko, dokładnie, z dużym zaangażowaniem uczuciowym.: *Niewielczeńkie takie jeziorko. To, powiedzieć prawda, ja bym przy takim jeziorze mieszkać nie chciał, niechby w nim ryby, choć rękami czerp!*
- b) Autor wprowadził do tekstu powieści elementy gwary wschodnich dialektów polszczyzny, dialektu wileńskiego. Wypowiedź bohatera podkreśla jego pochodzenie, tekst uzyskuje wrażenie autentyczności poprzez przywołanie realiów i kolorytu życia wsi. Język wskazuje na przynależność do wschodnich regionów kresowej polszczyzny.

Stylizacja środowiskowa

Polega na wprowadzaniu do wypowiedzi elementów charakterystycznych dla odmian zawodowych lub środowiskowych, takich jak gwara uczniowska, aktorska, żołnierska, język użytkowników internetu, żargon przestępców lub subkultury hip-hopu. Sygnałem stosowania tego typu stylizacji jest leksyka charakterystyczna dla poszczególnych odmian zawodowych lub środowiskowych, np. posługiwanie się takimi wyrazami, jak: *chawira, doliniarz, gryps*, które są charakterystyczne dla gwary przestępczej. Dzięki omawianemu zabiegowi można wiarygodnie opisać przebieg akcji i zaprezentować dialogi bohaterów. Jest to też sposób na nadanie ich wypowiedziom zabarwienia humorystycznego. [...]

Przykład gwary środowiskowej

Korpo – miejsce gdzie **czelendźujesz kejsy, fokusując się na ekszyn pointach**. Uważaj, żeby **kejsów nie skilować**, bo Twoja **przygoda może szybko się skończyć** i pójdziesz na **altsors**. Czas w **korpo płynie od brifu do dedlajnu**. Przekroczony **dedlajn to fakap**, któremu musisz stawić **czelendź**. Nie martw się. Jeśli nie potrafisz tego zrobić, zostaniesz odpowiednio **skolczowany**.

Zahaczewska I., *Czelendźuj kejsa*”, czyli kilka uwag o języku korporacji

Odczytanie tekstu w wersji zwykłego użytkownika:

Korporacja to miejsce, w którym stawiasz czoła (to challenge) zadaniom/projektom (cases), skupiając się (to focus) na wskazówkach do działania/punktach działania (action points). Uważaj, żeby zadań/projektów nie zaważyć/zawałać (to kill), bo Twoja przygoda może szybko się skończyć i zostaniesz zwolniony (to outsource – zlecić część zadań korporanta firmie zewnętrznej). Czas w korporacji płynie od wprowadzenia do projektu (brief) do terminu jego oddania (deadline). Przekroczenie terminu oddania projektu jest równoznaczne z jego zaważeniem (to fuck up), której to sytuacji musisz stawić czoła. Nie martw się. Jeśli nie potrafisz tego zrobić, zostaniesz odpowiednio zmotywowany/zmobilizowany (to coach)”.

Komentarz do tekstu:

1. Przedrostek *korpo-* ; e-: prefiksu tego używa się podczas mówienia o rzeczach związanych z korporacją (np. korpomowa, kopoludek, kopolife, *Nice to e-meet you!* – „Miło mi Cię e-poznać!”).
2. Neologizmy w postaci angielskich akronimów. Częste używanie skrótów to bezpośredni wyraz dążenia do maksymalnej ekonomii przekazu.
3. Korpomowa (inaczej korpogadka) – to język, którym posługują się pracownicy korporacji nazywani kopoludkami lub, bardziej pogardliwie, właśnie korposzczurami. Każda korporacja niczym dżungla rządzi się swoimi prawami (stąd określenie korpodzungla).

Przykład kolokwializacji:

Wróćmy do akcji. Około 13 sierpnia. Spadły bomby. Na Stare Miasto. Oczywiście, że na tę Miodową wcześniej. Ale w tych dniach Miodowej jeszcze się tak wyraźnie nie włączało do Starego Miasta, dopóki nie była tak bardzo i zupełnie odcięta od reszty Warszawy razem ze Starym Miastem, tak jak i cała ulica Długa, i aż nawet Bielańska i Przejazd – to wszystko było Stare Miasto. Inaczej się o tym nie mówiło [...].

Zaczęło się rozemzywać. Szaro. Długo. Smutno. Nagle ni to, ni sio. Dokąd? Co to? Głupie tory – tory – jeść!... – Włochy – zatrzymanie. Rzucają na nas, ale ile, z ulicy, ze schodów, okien, peronów: marchwie, cebule, rzodkwie, buraki. Niemcy nic za to. Łapiemy. My z Ojcem też. Cebulę. Od razu ciach. Wprost. Na surowo. Ojciec od razu zjadł. Ja nie mogłem. Jechaliśmy. Wolniusieńko. Wolniusieńko. Za Warszawę. Sensacja! Co w Piastowie? Co w Ursusie? Mżawki. Przerzutki jarzyn z peronu. Mrocзки. Tłumki obserwatorów-pomagierów.

M. Białoszewski, *Pamiętnik z powstania warszawskiego*

Przykład odpowiedzi uczniów:

- a) **Przykład kolokwializacji w utworze literackim.**
- b) Leksykalne elementy stylizacji: *zupełnie odcięta od reszty, rozemzywać, ni to, ni sio, wolniusieńko, mrocзки, tłumki obserwatorów-pomagierów i in.* Elementy fonetyczne, okrzyki: - *jeść!* *Od razu ciach.* Składniowe zjawiska językowe: Specyficzny język – zbudowany na mowie potocznej, dominują równoważniki zdań, pomieszanie różnych elementów stylistycznych (szyk przestawny, skróty myślowe, urwane zdania) w celu oddania chaosu zdarzeń oraz przeżyć. Narrator nie unika opisów z użyciem wulgaryzmów, wprowadza obrazy brzydoty i degradacji człowieczeństwa. W poszarpanej składni uzewnętrznia gonitwę myśli, lęków, wątpliwości a czasem – po prostu – nakładanie się na siebie różnych rozmów, okrzyków, własnych myśli.
- c) Fragmenty tekstu Białoszewskiego pozwalają dostrzec swoistą manipulację odbiorcą. Wprowadzenie klimatu tamtych rozmów i chaotycznego myślenia pozwalają odczuć relację jako tworzoną „na żywo”, niemal w trakcie przeżywania opisywanych zdarzeń. Dzięki wrażeniu autentyczności i prawdy narracja zastosowana w *Pamiętniku* prowadzi do zaangażowania emocjonalnego czytelnika, rejestruje nastroje i uczucia towarzyszące ludziom, zwłaszcza autorowi, podczas dramatycznych dni powstania warszawskiego.

Załącznik C2

Karta pracy ucznia

Polecenie: Przeanalizuj podane fragmenty utworów i wykonaj zadania.

- a) Nazwij rodzaje zastosowanych stylizacji.
- b) Wskaż elementy stylizacji. Zwróć uwagę na wymowę, odmianę wyrazów, słownictwo, składnię.
- c) Określ funkcję wykorzystanych stylizacji.

[...] mój teść [...] miał gospodarka i jezioro dzierżawił. Niewielczeńkie takie jezioro.[...]To pamiętam jeszcze, młodym będąc, wyjdiesz o świtaniu, spojrzysz w woda, a ona jakaśi sina [...]; a później robi się różowa... a później taka jasna, jasna; w słońcu, w południe jak monstrancja świeci... no tak. A gdzie w cieniu, tam zielona jak liść, a pod wieczór znowu inna... jednym słowem, co ja tu będę opowiadał, różna. Pod deszczem znowu robi się jak ten ołów i ciężka zda się, nieprzenikniona, woda, rozumie pan? No, a teraz weź zrobić z tego jeziora, żeby ono było i rankiem ołowiane, i o zachodzie, i o wschodzie, i na deszczu, zawsze tylko pod ten sam ołów, i będziesz wiedział, że już nigdy a nigdy nie zmieni się. To, powiedzieć prawda, ja bym przy takim jeziorze mieszkać nie chciał, niechby w nim ryby, choć rękami czerp!

J.Mackiewicz, *Droga donikąd*

Wróćmy do akcji. Około 13 sierpnia. Spadły bomby. Na Stare Miasto. Oczywiście, że na tę Miodową wcześniej. Ale w tych dniach Miodowej jeszcze się tak wyraźnie nie włączało do Starego Miasta, dopóki nie była tak bardzo i zupełnie odcięta od reszty Warszawy razem ze Starym Miastem, tak jak i cała ulica Długa, i aż nawet Bielańska i Przejazd – to wszystko było Stare Miasto. Inaczej się o tym nie mówiło [...].

Zaczęło się rozemzywać. Szaro. Długo. Smutno. Nagle ni to, ni sio. Dokąd? Co to? Głupie tory – tory – jeść!... – Włochy – zatrzymanie. Rzucają na nas, ale ile, z ulicy, ze schodów, okien, peronów: marchwie, cebule, rzodkwie, buraki. Niemcy nic za to. Łapiemy. My z Ojcem też. Cebulę. Od razu ciach. Wprost. Na surowo. Ojciec od razu zjadł. Ja nie mogłem. Jechaliśmy. Wolniusieńko. Wolniusieńko. Za Warszawę. Sensacja! Co w Piastowie? Co w Ursusie? Mżawki. Przerzutki jarzyn z peronu. Mroczki. Tłumki obserwatorów-pomagierów.

M. Białoszewski, *Pamiętnik z powstania warszawskiego*

Załącznik D1

Material dla nauczyciela

Ponadto w literaturze współczesnej wyróżniamy:

- **poetyzację** (upodobnianie wypowiedzi do stylu artystycznego. Zabieg ten można osiągnąć, nasycając język prozy licznymi środkami stylistycznymi.),
- **mitologizację, mityzację** (polega na nadaniu wydarzeniom historycznym, postaciom lub zjawiskom cech mitycznych, co często wiąże się z upiększaniem, idealizacją rzeczywistości, heroizacją, by sprawić wrażenie magiczności, tajemniczości, baśniowości.),
- **stylizację literacką** czyli stylizacja na język innego utworu, stosuje się aby nadać wypowiedzi żartobliwy charakter lub oddać hołd innemu dziełu, stylowi danego autora. Do odmian tej stylizacji należy:
 - **parodia** – ośmieszające naśladowanie jakiegoś dzieła lub jego stylu (np. *Monachomachia* I.Krasickiego jest parodią stylu biblijnego),
 - **pastisz** – utwór świadomie naśladowujący inne dzieło lub styl pisarza. Celem jest zabawa literacka (np. *Oda do turpistów* J.Przybosa to pastisz *Ody do młodości* A.Mickiewicza),
 - **groteska** – parodystyczny stosunek do obowiązujących konwencji literackich (np. *Kartoteka* T.Różewicza, *Marsz Polonia* J.Pilcha);
 - **trawestacja** – przeróbka jakiegoś wątku, utworu (np. *Balladyna'68* J.Przybory to trawestacja *Balladyny* J.Słowackiego).

Komentarz nauczyciela do pracy samodzielnej ucznia z tekstem powieści O.Tokarczuk *Prawiek i inne czasy*.

Mitologizacja pozwala na zrozumienie jak mity kształtują społeczną rzeczywistość, wpływają na percepcję historii, kultury a nawet polityki. Jest to proces, który ujawnia jak przez mity i narracje społeczne kształtowane są wartości, normy i tożsamości. **Mityzacja** zaś koncentruje się na procesie tworzenia mitów z rzeczywistych zdarzeń, osób lub idei, często z pominięciem ich złożoności i wielowymiarowości, na rzecz stworzenia bardziej spójnych ale mniej realistycznych narracji.

W książkach Olgi Tokarczuk takie elementy jak cudowność, fantazja, sen, wizja, będące substratami świata magicznego, połączone z realnością fabuły są wszechobecne i przenikają się nawzajem. Tak jest i w przypadku powieści *Prawiek i inne czasy*, w której realizm magiczny i mityzacja przedstawionej rzeczywistości bardzo silnie splatają się ze sobą. Właściwszym wydaje się użycie terminu mityzacja niż mitologizacja, gdyż mity klasyczne nie przystają do koncepcji współczesnego dzieła literackiego. Tu pisarka mityzuje powieściową rzeczywistość. Mityzacja jest wykorzystywana jako zabieg kontestacyjny wobec współczesności, która człowieka po prostu rozczarowuje, przygnębia, zniechęca, jest zwyczajna. Świat magii, świat wykreowany z dzieciństwa jest lepszy i mądrzejszy, kraina, gdzie wszystko miało swój porządek i sens, gdzie warto było być dobrym, uczciwym i szlachetnym, bo za to zawsze zostawało się nagrodzonym.

W powieści Olgi Tokarczuk można też wymienić kilka przedmiotów, które – choć całkiem zwyczajne – posiadają jakąś tajemniczą i przyciągającą moc. Niektóre z nich ową moc mają same w sobie i tylko ktoś uważny potrafi ją dostrzec, a niekiedy i wykorzystać (jak Kłoska zioła i rośliny), inne nabierają mocy poprzez obdarzenie zainteresowaniem, niezwykłą uwagą, a nawet czymś na kształt uczucia, sentymentu. Jednym z takich przedmiotów była ulubiona szuflada Misi, fascynująca jest gra dziedzica Popielskiego, innym przedmiotem niezwykłej wartości był młynek do kawy. Poświęcono mu w powieści nawet osobny czas: *Czas młynka Misi*.

Załącznik D2

Karta pracy dla ucznia

Przedmiotem niezwyklej wartości był młynek do kawy. Poświęcono mu w powieści O.Tokarczuk *Prawiek i inne czasy* nawet osobny czas: *Czas młynka Misi*.

Zadanie1: Dokonaj analizy językowej fragmentu. Swoje spostrzeżenia zapisz w tabeli.

[...] Młynek ma brzuch z białej porcelany, a w brzuchu otwór, w którym drewniana szufladka zbiera owoce pracy. Brzuch jest przykryty mosiężnym kapeluszem z rączką zakończoną kawałkiem drewna. Kapelusz ma zamykaną jamkę – do niej wysypuje się szeleszczące ziarnka kawy.

Młynek powstał w jakiejś manufakturze, a potem trafił do czyjegoś domu, gdzie codziennie przed południem mełł kawę. [...] Młynek, jak każda rzecz, wchłaniał w siebie cały zamęt świata: obrazy ostrzeliwanych pociągów, leniwe strumyczki krwi, porzucone domy, których oknami bawił się co roku inny wiatr. Wchłaniał w siebie ciepło stygnących ludzkich ciał i rozpacz porzucania tego, co znane. Dotykały go ręce, i wszystkie one muskały go niezliczoną ilością emocji i myśli. Młynek je przyjmował, taką ma bowiem zdolność wszelka materia – zatrzymywać to, co ulotne i przemijalne.

O.Tokarczuk, *Prawiek i inne czasy*

Cytat	Nazwa środka stylistycznego	Funkcje
<i>Np. Młynek ma brzuch;</i>	antropomorfizacja,	baśniowość, podniesienie rangi przedmiotu – przedmiot magiczny, o odrębnym bycie;

Wnioski: W jaki sposób Tokarczuk opisuje młynek? Udowodnij, że został poddany mityzacji.

.....
.....
.....

Zadanie 2: Odpowiedz, jaki jest stosunek narratora do przedmiotu? Uzasadnij swój sąd.

.....
.....

Załącznik D3

Model odpowiedzi i skala ocen do karty pracy z fragmentem powieści O.Tokarczuk *Prawiek i inne czasy*.

Zadanie 1. Uzupełnienie tabeli **6 pkt.**, sformułowanie wniosku **2 pkt.**

Cytat	Nazwa środka stylistycznego	Funkcje
<i>Np. Młynek ma brzuch; wchłaniał w siebie cały zamęt świata</i>	antropomorfizacja	baśniowość, podniesienie rangi przedmiotu – przedmiot magiczny, o odrębnym bycie;
<i>Przykryty mosiężnym kapeluszem z rączką zakończoną kawałkiem drewna;</i>	epitet imiesłowy	subiektywny opis; szczegółowość opisu
<i>Z białej porcelany;</i>	epitet przymiotnikowy	porcelana - podniesienie rangi przedmiotu jako cennego (biała porcelana nazywana białym złotem była cenna, dostępna tylko elitom; materiał piękny, delikatny)
<i>drewniana szufladka</i>	zdrobnienie	subiektywizm opisu, szczegółowość
<i>owoce pracy</i>	biblizm	element patosu, zwiększa wartość pracy i jej wytworu, młynek staje się istotny, samodzielny, ważny
<i>szeleszczące ziarenka kawy</i>	wyraz onomatopeiczny zdrobnienie epitet rzeczownikowy	odzwierciedlenie dźwięku kawy sypanej do młynka; subiektywny opis, poetyzacja

Wnioski: W jaki sposób Tokarczuk opisuje młynek? Udowodnij, że został poddany mityzacji.

Młynek jako rzecz, materia, przejmował „cały zamęt świata”, a przechodząc przez ręce różnych ludzi, pochłaniał ich emocje i uczucia. Jego posiadanie, pokręcanie korbką symbolizuje ciągłość, trwanie oraz przedłużanie istnienia postaci, wydarzeń. Młynek jest nie tylko zabawką, przedmiotem, który mieli kawę, ale spersonifikowaną pamiątką rodzinną o odrębnym bycie, magiczny przedmiot, dar miłości ojca do córki, podtrzymuje trwanie świata, rodziny, pamięci.

Zadanie 2. Jaki jest stosunek narratora do przedmiotu? Uzasadnij swój sąd.

Sformułowanie odpowiedzi 4 pkt.

- sympatia, fascynacja światem;
- czułość dla świata i podnoszenie rangi przedmiotów;
- wskazanie zagadkowości świata, niemożności wnikania w świat przedmiotów;
- ukazanie stosunku Misi do młynka – drogocenny przedmiot, który zawładnął jej wyobraźnią, przedmiot czasów dzieciństwa; więź z Michałem - młynarzem (nie tylko imię, ale też łączy ich młyn/młynek).

Załącznik E1

Praca domowa – karta ucznia

Dla wielu uczestników kultury niezwykłą księgą jest Biblia. Wśród artystów słowa szczególne zainteresowanie Pismem Świętym wyraził Czesław Miłosz. Poeta przełożył na język polski wiele tekstów biblijnych, np. starotestamentową Księgę Psalmów, a z Nowego Testamentu Ewangelię św. Marka i Apokalipsę św. Jana.

Polecenie: Przypomnij cechy stylizacji biblijnej. Przeczytaj wiersz Czesława Miłosza pt. *Lektury*. W jaki sposób poeta nawiązuje do *Biblii*? Wypisz cytaty, wskaż i pokomentuj występujące w wierszu elementy stylu biblijnego.

Lektury

Zapytałeś mnie, jaka korzyść z Ewangelii czytanej po grecku.

Odpowiem, że przystoi, abyśmy prowadzili
Palcem wzdłuż liter trwalszych niż kute w kamieniu
Jak też abyśmy, z wolna wymawiając głoski,
Poznawali prawdziwe dostojęstwo mowy.
Przymuszony uwagą, nie dalszy niż wczoraj
Wyda się tamten czas, choć twarze cesarów
Inne dziś na monetach. Ciągłe trwa ten eon,
Lęki i pragnienia te same, oliwa i wino,
I chleb znaczą to samo.

Również chwiejność rzeszy
Chciwej jak niegdyś cudów. Nawet obyczaje,
Ucztę weselne, leki, płacze po umarłych
Różnią się tylko pozornie. Na przykład i wtedy
Pełno było tych, których w tekście się nazywa
Daimonizomenoi, czyli biesujących
Albo i biesowatych (gdyż „opętanymi”
Język nasz ich mianuje z fantazji słownika).
Drgawki, na ustach piana, zgrzytanie zębami
Nie uchodziły wtedy za znamię talentów.
Biesowaci nie mieli pism ani ekranów,
Rzadko tykając sztuki i literatury.
Niemniej przypowieść o nich pozostaje w mocy:
Że duch nimi władający może wstąpić w wieprze,
Które, zdesperowane tak nagłym zdarzeniem
Dwóch natur, swojej własnej i lucyferycznej,
Skaczą w wodę i toną. Co wciąż się powtarza.
I tak na każdej stronie wytrwały czytelnik
Dwadzieścia wieków widzi jako dni dwadzieścia
Kres mającego raz kiedyś eonu.

Berkeley, 1973, *Gdzie wschodzi słońce i kędy zapada*

Załącznik E2

Przykład modelu odpowiedzi ucznia

Lektury

Zapytałeś mnie, jaka korzyść z **Ewangelii czytanej po grecku**.

Odpowiem, że przystoi, **abyśmy prowadzili
Palcem wzdłuż liter trwalszych niż kute w kamieniu**

Jak też abyśmy, z wolna wymawiając głoski,

Poznawali **prawdziwe dostojeństwo mowy**.

Przymuszony uwagą, nie dalszy niż wczoraj

Wyda się tamten czas, choć **twarze cesarów**

Inne dziś **na monetach**. Ciągle trwa ten eon,

Lęki i pragnienia te same, **oliwa i wino,**

I chleb znaczą to samo.

Również **chwiejność rzeszy**

Chciwej jak nigdyś cudów. Nawet obyczaj,

Uczty weselne, leki, płacze po umarłych

Różnią się tylko pozornie. Na przykład i wtedy

Pełno było tych, których w tekście się nazywa

Daimonizomenoi, czyli biesujących

Albo i biesowatych (gdyż „opętanymi”

Język nasz ich mianuje z fantazji słownika).

Drgawki, na ustach piana, zgrzytanie zębami

Nie uchodziły wtedy za znamię talentów.

Biesowaci nie mieli pism ani ekranów,

Rzadko tykając sztuki i literatury.

Niemniej **przypowieść** o nich pozostaje w mocy:

Że duch nimi władający może wstąpić w wieprze,

Które, zdesperowane tak nagłym zdarzeniem

Dwóch natur, swojej własnej i lucyferycznej,

Skaczą w wodę i toną. Co wciąż się powtarza.

I tak na każdej stronie wytrwały czytelnik

Dwadzieścia wieków **widzi jako dni dwadzieścia**

Kres mającego raz kiedyś eonu.

Berkeley, 1973, *Gdzie wschodzi słońce i kędy zapada*

Poeta podkreśla dostojeństwo mowy *Ewangelii* czytanej po grecku. Pisze: „*przystoi, abyśmy prowadzili/ Palcem wzdłuż liter trwalszych niż kute w kamieniu*”. Trwałość wiecznej aktualności dzieła, choć zmieniły się stroje, monety, obyczaje – to nie zmienił się sam człowiek, jego uczucia, marzenia, kłębiące się w nim dobro i zło.

twarze cesarów/ Inne dziś na monetach – to władza i pieniądz, wciąż trwałe w życiu społeczeństw.

oliwa i wino./ I chleb znaczą to samo. – to symbole życia, dostatku, pokarmu i napoju; te wartości wciąż znaczą to samo.

chwiejność rzeszy/ Chciwej jak niegdyś cudów. Nawet obyczaję./ Uczty weselne, leki, płacze po umarłych – poeta przemyślnie wskazuje na *chwiejność rzeszy*. Tłum, społeczność ludzka inne ma dziś potrzeby i dążenia, inny strój, lecz nie uległa zmianie chwiejność poglądów, podatność na manipulację, władców i agitację. Wesela i pogrzeby, strach o szczęście, lęk przed śmiercią i przemijaniem – wszystko trwa.

Daimonizomenoi, czyli biesujących/ Albo i biesowatych (gdyż „opętanymi”/ Język nasz ich mianuje – nie zmienia się człowiek i krąg jego najistotniejszych spraw, jak opętany wśród wartości, potrzeb i błędów. Wciąż walczą w nim dobro i zło.

przypowieść o nich pozostaje w mocy:/ Że duch nimi władający może wstąpić w wieprze – nawiązanie do frazeologizmu „perły rzucane przed wieprze” . Mądry człowiek to ten, który umie się przyznawać, że wie niewiele i popełnia błędy. Prawdziwie mądry chce je naprawiać, by swojej egzystencji nadać sens. W naszym świecie oddzielanie tego, co prawdziwe, od tego, co jest zwiedzeniem, nie jest łatwe.

Pierwszemu wersowi utworu „jaka korzyść z **Ewangelii**” odpowiada ostatnie zdanie:

*I tak na każdej stronie wytrwały czytelnik
Dwadzieścia wieków widzi jako dni dwadzieścia
Kres mającego raz kiedyś eonu.*

Parengé Janina Snarska